

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології
Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В УМОВАХ ДІАЛЕКТНОГО ОТОЧЕННЯ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
української мови
протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Вивчення української мови в умовах діалектного оточення»
Викладач (-і)	доцент Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	+380506112037
Е-mail викладача	mykhailo.bihusiak@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях, а також упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі. Консультації перед іспитом проводяться безпосередньо напередодні іспиту (онлайн чи офлайн).
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Предметом навчальної дисципліни є вивчення української літературної мови в її взаємодії з територіальними діалектами, спрямований на поглиблення теоретичної і практичної підготовки з фаху. Йому відводиться особлива роль у підготовці майбутніх учителів-словесників. Саме ця навчальна дисципліна дає студентам такі необхідні знання зі специфіки взаємодії двох форм національної мови на різних етапах її історичного розвитку, що має важливе значення для глибокого і повного розкриття джерел формування сучасної української літературної мови. Курс має також прикладний характер.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення навчальної дисципліни є вивчення всього комплексу питань взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів на різних етапах її історичного розвитку, набуття майбутніми вчителями-філологами необхідних знань і методичних навиків при викладанні шкільних курсів української мови та літератури в умовах активnodіючих говорів південно-західного наріччя, а також оволодіння методами проведення позакласної та факультативної роботи з української мови.</p> <p>Основними цілями вивчення навчальної дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - загальнотеоретичні питання типології взаємодії української літературної мови та територіальних діалектів, засвоєння основних термінологічних понять: національна мова, українська літературна мова, мовна норма, діалектна норма, культура мови; - освоїти методику проведення занять з подолання акцентних діалектних особливостей у вимові окремих слів школяра; - окреслити особливості сучасного побутово-розмовного мовлення Галичини; - методологічні прийоми по подоланню основних діалектних помилок у вимові учнями голосних і приголосних звуків; - система методологічних підходів до вивчення шкільних курсів лексики та фразеології, граматики, стилістики української мови в умовах діалектного оточення; - культура ділової комунікації у шкільному курсі української мови в умовах діалектного оточення; - форми позакласної та факультативної роботи в умовах діалектного оточення. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 2. Знання та розуміння предметної області й професійної діяльності вчителя.</p>	

ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.
 ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України.
 ЗК 14. Здатність використовувати мовно-літературні знання в освітній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 3. Здатність дотримуватися норм української мови, використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.

ФК 10. Здатність зберігати і примножувати мистецько-культурні цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної сфери.

ФК 11. Здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо).

ФК 15. Здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання.

ФК 18. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати сучасні лінгводидактичні засади навчання української мови і літератури.

ПРН 2. Знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.

ПРН 7. Уміти працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), віднаходити, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.

ПРН 23. Здатність аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин 90
лекції	12 (6 заочн.ф.н).
практичні заняття	18 (2 заочн.ф.н).
самостійна робота	60 (82 заочн.ф.н).

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна/ Вибіркова
8	A4 Середня освіта A4.01 Українська мова і література	4	Вибіркова

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість годин					
	лекції		практичні заняття		самостійна робота	
	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н
Тема 1. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії на різних історичних етапах.	2	2	2		10	10
Тема 2. Говори південно-західного наріччя в історії формування літературної мови.	2		2		10	12
Тема 3. Методологічні аспекти вивчення шкільного курсу фонетики літературної мови в умовах	2	2	2		10	15

діалектного оточення.						
Тема 4. Система методологічних засад щодо вивчення шкільних курсів лексики та фразеології в умовах діалектного оточення	2		4		10	15
Тема 5. Методологічні засади вивчення шкільного курсу граматики української мови в умовах діалектного оточення.	2		4	2	10	10
Тема 6. Позакласна та факультативна робота з української мови в умовах діалектного оточення.	2	2	4		10	20
ЗАГ.	12	6	18	2	60	82

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 100 балів. Зокрема, за роботу на практичних заняттях – максимально – 40 балів, за виконання контрольної роботи – 10 балів, за індивідуальне завдання – 10 балів, за самостійну роботу – 40 балів.
Вимоги до письмової роботи	Письмова робота складається з двох завдань: розкриття теоретичних питань – 5 балів та укладання списку найуживаніших слів, у яких допускаються акцентні помилки – 5 балів; терміни написання роботи – передостаннє практичне заняття.
Семінарські/практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань з усіх розділів курсу. Вироблення методологічних навичок при викладанні шкільних куосів фонетики, лексики, фразеології, граматики та стилістики української літературної мови в умовах діалектного оточення.
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до підсумкового контролю є отримання позитивної оцінки зі всіх видів робіт (максимально 50 балів, мінімально 25 балів). На рейтингову оцінку впливає присутність здобувача на заняттях, активність на практичних заняттях, успішне написання контрольної роботи, вчасне і належне виконання самостійної роботи, відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік; форма здачі: письмова залікова робота – написання конспекту уроку на одну із тем (за вибором студента) шкільного курсу української мови із використанням місцевого діалектного матеріалу.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Виконання письмових робіт у процесі вивчення навчальної дисципліни є обов'язковим для всіх здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Інформація щодо результатів тестування, контрольної роботи, виконання індивідуальних робіт, оцінки в цілому надається кожному здобувачеві вищої освіти індивідуально, що відображено в електронному журналі. Неприпустимими є плагіат та списування. Виконання індивідуального завдання має бути виконане до останнього практичного заняття (згідно з розкладом практичних занять).

Академічна доброчесність. Викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем вищої освіти ґрунтуються на основі положень нормативно-правових документів та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vystzz>), Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/fhjkjz>), Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/qwibaw>), Положення про запобігання академічному плагіату

та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/lympni>).

Відвідування занять. Порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/rokxqk>). Пропуски практичних занять відпрацьовуються. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/sveiyt>).

Неформальна освіта. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vvwxlh>).

8. Рекомендована література

1. Атлас української мови. Київ, 1984. Т. 1; 1988. Т. 2; 2001. Т. 3.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Київ, 1991. 231 с.
3. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ, 1980. 246 с.
4. Бігусяк М. В. Діалектне членування говорів Прикарпатського ареалу в лінгвістичних студіях першої третини ХХ століття. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2018, 2019. С. 59–69.
5. Бігусяк М. В. Діалектне членування говорів Прикарпаття у лінгвістичних студіях ХІХ століття. *Славістичні студії. Етнолінгвістика і міжкультурна комунікація 5*. Люблін: Вид-во Люблінського Університету Іоана Павла ІІ, 2018. С. 35–41.
6. Бігусяк М. В. Діалектні ад'єктиви та народні порівняння в номінації зовнішніх та внутрішніх рис людини в говірці села Тюдів Косівського району Івано-Франківської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород: ПП Данило С. 2023. Вип. 2(50). С. 28–33.
7. Бігусяк М. В. Лінгвогеографічне дослідження говорів Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Серія: Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII – XXXIII. С. 13–18.
8. Бігусяк М. В. Тексти як джерело дослідження говірок Івано-Франківщини: історіографія та перспективи розвитку. *Діалектні тексти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ: КММ, 2015. 504 с.
9. Бідношия Ю. Діалектні тексти із села Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області. *Діалектологічні студії 5: Фонетика, морфологія, словотвір*. Львів, 2005. С. 327–331.
10. Голянич М. Особливості реалізації прагматичних компонентів значення в діалектному дискурсі. *Прикарпатський Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка. Слово*. Івано-Франківськ, 2023. № 18 (69). С. 34–44.
11. Гримашевич Г. І. Українська діалектологія в контексті сучасних напрямів лінгвістики. *Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 21 лютого 2023 року*. 2023.
12. Громко Т. Інноваційні підходи до дослідження місцевої діалектної лексики в школі. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки*. 2017. Вип. 151. С. 154–168.
13. Громко Т. Методика вивчення діалектної лексики в школі. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. 2008. Вип. 80. С. 271–280.
11. Грещук В. В. Діалектна диференціація: регіональний аспект. *Етнос. Соціум. Культура*:

регіональний аспект: монографія. К.-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 55–78.

12. Гриценко П. Ю. Діалектологія. *Українська мова: енциклопедія.* Київ, 2004. С. 149–152; Київ, 2007. С. 154–156.
13. Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. Львів: Інститут українознавства ім.І.Крип'якевича, 2000. 364 с.
14. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди. К.: Наукова думка, 1991. 308 с.
15. Демська О. Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга. Харків: Віват, 2024. 304 с.
16. Дзензелівський Й. О. Стан дослідження генези українських діалектів. *Мовознавство.* 1981. № 6. С. 45–51.
17. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови. *Мовознавство.* 1990. № 4. С. 18–27.
18. Жилко Ф. Т. Нариси з української діалектології. Київ, 1966. 315 с.
19. Залеський А. М. Нові рубежі лінгвістичної географії. *Наука і культура. Україна.* К., 1988. Вип. 22. С. 236–243.
20. Кононенко В. І. Побутово-розмовне мовлення галичан. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія.* Київ-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.97–114.
21. Лесюк М. П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос.Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія.* Київ-Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С.79–96.
22. Лесюк М. П. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). Івано-Франківськ, 2008.
23. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині ХІХ ст. *Українська мова.* 2003. № 2 (7). С. 35.
24. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство.* 2007. № 6. С. 26–36.
25. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології. *Мовознавство.* 2000. № 1. С. 3–9.
26. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч. *Мовознавство.* 2001. № 2. С. 13–17.
27. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ, 1980. 164 с.
28. Німчук В. “Кодифікувати” нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! *Українська мова.* 2013. № 3-4. С. 18–31.
29. Панцьо С. Є. Українська діалектологія: практикум: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 132 с.
30. Рябець Л. Українська діалектологія як навчальна дисципліна: традиції і новаторство. *Філологічні діалоги.* 2023. № 9. С. 137–143.
31. Рябець Л. Діалектний текст – важливе джерело в курсі “Українська діалектологія”. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій.* Київ: КММ, 2015. С. 332–336.
32. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків: ХНУ, 2011. 156 с.
33. Скарби українських говорів: тексти про борщ. Львів, 2019. 320 с.
34. Студії з діалектології: матеріали і дослідження. Київ, 2017. Вип. 1. 264 с.
35. Суховій О. О. Українська діалектологія: навчальний посібник для практичних занять. Київ: Фенікс, 2014. 216 с.
36. Українські говірки південно-західного наріччя. Тексти. Львів: ЛНУ, 2005. 238 с.
37. Франко І. Літературна мова і діалекти. *Франко І. Твори: у 50-ти т.* Т. 37. С. 205–210.
38. Шеремета Н. П., Каленюк С. О. Українська діалектологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2023. 166 с.
39. Шеремета Н. Польові методи збирання говіркових особливостей та соціолінгвістичних даних: особливості застосування. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів 12-13 березня 2025 року.* Кам'янець-Подільський, 2025.

Випуск 24. С. 712–713.

40. Шеремета Н. П. Українська діалектологія: практичні заняття: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2005. 124 с.

Викладач
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови

Михайло БГУСЯК